

Integracja i konfrontacja w dialogu wewnętrznym – analiza języka

Małgorzata Puchalska-Wasył*

*Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Instytut Psychologii*

INTEGRATION AND CONFRONTATION
IN INTERNAL DIALOGUE – A LINGUISTIC ANALYSIS

Abstract. Interest in integrative and confrontational internal dialogues has been growing; however researchers define them differently. The article proposes a theoretical approach to integration and confrontation as independent dimensions in internal dialogue as well as an empirical method of measuring these processes. Additionally, the results of linguistic analysis of integrative and confrontational dialogues are presented. It was found that these two types of dialogues differ in terms of several linguistics categories (determined using LIWC). The intensity of integration is explained by three variables: first-person singular pronouns, negations, and certainty. Confrontation intensity is linked to two categories: inhibition and present tense verbs.

Key words: dialogical self, internal dialogue, integration, confrontation, linguistic analysis, LIWC.

Wewnętrzne dialogi to fenomen dość powszechny, choć prawdopodobnie objęty społecznym tabu lub nie zawsze do końca uświadamiany (Watkins, 2000). Kiedy szukając ochotników do badań pytałam ludzi, czy prowadzą wewnętrzne dialogi, większość w pierwszym odruchu zaprzeczała. Niektórzy wyrażali obawę, czy to zjawisko mieści się w psychologicznej normie, i to, co pozwalało

---

* Adres do korespondencji: MAŁGORZATA PUCHALSKA-WASYŁ, Katedra Psychologii Osobowości, Instytut Psychologii, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: wasyl@kul.pl

Artykuł powstał w ramach grantu badawczego Narodowego Centrum Nauki, nr DEC-2012/07/B/HS6/02348. Dziękuję Pani Annie Włodyce za pomoc w przeprowadzeniu badań oraz Pani Klaudii Kubaczyńskiej i Panu Michałowi Zaorskiemu za przygotowanie tekstów dialogów do analizy programem LIWC.

im przyznać, że prowadzą wewnętrzne dialogi, to zapewnienie, że wewnętrzna aktywność dialogowa nie oznacza zaburzeń. Część osób dopiero kilka dni później powracała z deklaracją, że prowadzi wyobrażone rozmowy.

Wewnętrzny dialog polega na tym, że osoba przyjmuje naprzemiennie (co najmniej) dwa różne punkty widzenia i że wypowiedzi formułowane z tych perspektyw odnoszą się do siebie wzajemnie (Puchalska-Wasył, 2016; por. Hermans i Hermans-Jansen, 2000). A więc przygotowując się do trudnej rozmowy, możemy sformułować pytanie, które zamierzamy zadać naszemu rozmówcy. Czasem jednak idziemy o krok dalej – wyobrażamy sobie jego odpowiedź, która z kolei może pobudzić do odpowiedzi nasz pierwszy punkt widzenia. Oprócz wewnętrznych dialogów „z innymi” możemy też doświadczać dialogów, które spontanicznie określamy jako dialogi z samym sobą. Wtedy na przykład „Ja bezkompromisowe” ściiera się w dyskusji z „Ja wyrozumiałym”, „Ja optymistyczne” usilnie przekonuje do swych racji „Ja pesymistyczne” albo „Ja sceptyk” gasi zapal „Ja entuzjasty”.

Pojęcie wewnętrznego dialogu wpisuje się w szerszy kontekst teoretyczny, wyznaczony przez różnorodne pojęcia, takie jak rozmowa z sobą (*self-talk*), mowa prywatna (*private speech*), mowa wewnętrzna (*inner speech*), mowa egocentryczna (*egocentric speech*) czy wewnętrzny monolog (*internal monologue*) (por. Depape, Hakim-Larson, Voelker, Page i Jackson, 2006). Jeśli jednak inne terminy sugerują, że mówiący i odbiorca wypowiedzi są tożsami, to „wewnętrzny dialog” przyjmuje, że w ramach jednego systemu Ja istnieją co najmniej dwie komunikujące się strony. Odzwierciedlona jest tu więc idea niemonolitycznego Ja, szeroko akceptowana nie tylko w podejściu dialogowym (Hermans, 2003; Hermans i Hermans-Jansen, 2000) i w polipsychizmie (Assagioli, 2000), lecz także w poznawczej psychologii Ja (Higgins, 1987; Markus i Nurius, 1986).

Podejście dialogowe (Hermans, 2003; Hermans i Hermans-Jansen, 2000), na gruncie którego wyrosło pojęcie wewnętrznego dialogu, zakłada, że człowiek może przyjmować wiele różnych punktów widzenia (perspektyw), zwanych tu pozycjami Ja. Dialogowe Ja w ujęciu Hermansa to dynamiczna wielość takich względnie autonomicznych pozycji Ja. Ponieważ pozycje Ja kształtowane są w różnych kontekstach społecznych, stąd każda z pozycji posiada odmienny głos (na przykład reprezentujący kulturę, społeczność, znaczącego innego lub jakiś aspekt danej osoby). Pozycje Ja są splecione ze sobą na wzór relacji społecznych (Hermans, 2003), co oznacza, że oprócz dialogów z innymi ludźmi (interpersonalnych), człowiek jest w stanie prowadzić także dialogi wewnętrzne (intrapersonalne, między różnymi pozycjami własnego Ja).

Klasyfikacje wewnętrznych dialogów dokonywane są ze względu na różne kryteria (Oleś, 2009; Puchalska-Wasył, 2006), jednak ostatnio badacze są szczególnie zainteresowani podziałem dialogów (z uwagi na sposób ich prowadzenia i wynik) na integracyjne i konfrontacyjne (Nir, 2012). Na poziomie ogólnym zgodnie przyjmuje się, że dialogi integracyjne mają uwzględniać i integrować wszystkie punkty widzenia włączone w dialog. W konsekwencji mogą one przynosić twórcze rozwiązania. W dialogach konfrontacyjnych natomiast podkreślane są różnice stanowisk, w związku z czym jeden punkt wi-

dzenia jest wzmocniany, a inne są ignorowane lub deprecjonowane (por. Borawski, 2011; Młynarczyk, 2011; Nir, 2012). Na poziomie szczegółowym badacze różnią się w ujęciu integracji i konfrontacji.

Na przykład, według Borawskiego (2011) dialog integrujący jest „nastawiony na znalezienie rozwiązań satysfakcjonujących obie strony [...], zakłada wzajemną otwartość i dążenie do uzgodnień różniących się, a nawet przeciwstawnych poglądów poprzez wypracowanie nowego” (s. 203-204). Dialog konfrontujący, zestawiając opozycyjne głosy Ja, powoduje zwiększenie dysonansu poznawczego, „wprowadza większą odrębność i zróżnicowanie w obrębie pozycji Ja w nim uczestniczących, co często utrudnia osiągnięcie wewnętrznej integracji” (s. 203). Dla Nir (2012) wyznacznikiem dialogu konfrontacyjnego (*coercive internal negotiations*) jest wygrana jednej a przegrana drugiej strony („wygrany-przegrany”), natomiast dialog integracyjny (*integrative internal negotiations*) poprzez twórcze rozwiązanie zaspokaja potrzeby obu stron, dzięki czemu obie czują się zwycięzcami („wygrany-wygrany”). Ujęcie relacji między integracją a konfrontacją również różni autorów. Borawski zdaje się lokować konfrontację na przeciwległym skraju tego samego kontinuum, na którym umieszcza integrację. Konfrontacja bowiem ma przeciwdziałać integracji. Tymczasem dla Nir konfrontacyjność jest związana ze spolaryzowaniem stron dialogu, jednak rozwiązanie „wygrany-przegrany” nie jest pełnym przeciwieństwem rozwiązania „wygrany-wygrany”.

Moja propozycja rozumienia zjawisk integracji i konfrontacji w wewnętrznych dialogach nawiązuje do ujęć wspomnianych badaczy, zarazem próbuje je rozwijać. Bazuje na założeniu, że integracja i konfrontacja są niezależnymi wymiarami, na których można opisać wewnętrzny dialog. Integracja dotyczy stopnia osiągniętego porozumienia między ścierającymi się w dialogu punktami widzenia w kwestii rozwiązania problemu, natomiast konfrontacja odnosi się do określenia w dialogu zwycięzcy i przegranego.

Na integrację składają się procesy poszerzania oraz dostosowywania perspektyw, na konfrontację zaś – procesy waloryzacji i dewaloryzacji. Przyjmuję, że każdy z tych procesów potencjalnie zachodzi u obu stron będących w dialogu, czyli zarówno u autora dialogu, jak i u jego wewnętrznego rozmówcy. **Poszerzanie** perspektywy polega na tym, że pod wpływem nowych treści usłyszanych w dialogu dana perspektywa zostaje zmodyfikowana w kierunku uwzględnienia racji drugiej strony. **Dostosowywanie** polega na modyfikowaniu własnego stanowiska, tak aby było spójne z perspektywą partnera, z którym chcemy podtrzymać relację. Im wyższe nasilenie każdego z wymienionych procesów, tym wyższe nasilenie integracji. Integracja jest więc związana z otwartością na perspektywę partnera i gotowością do uwzględnienia jego potrzeb, co wyraża się w modyfikowaniu własnego stanowiska. Jest tym większa, im bardziej ustalone w dialogu rozwiązanie uwzględnia stanowiska obu stron dialogu. Równocześnie, im wyższe nasilenie integracji, tym większa jest szansa na pojawienie się nowych twórczych rozwiązań jako efektu współpracy obu poszerzonych perspektyw.

Konfrontacja w dialogu wewnętrznym jest związana z procesami waloryzacji i dewaloryzacji. **Waloryzacja** polega na traktowaniu danego punktu

widzenia jako zwycięzcy w dialogu, przy czym wygrana jest przypisywana wyłącznie sile argumentacji płynącej z tego punktu widzenia. **Dewaloryzacja** wiąże się ze spostrzeganiem danego punktu widzenia jako przegranego w dialogu. Konfrontacja polega na polaryzacji dialogujących stron, czyli na maksymalizowaniu waloryzacji i minimalizowaniu dewaloryzacji jednej strony dialogu oraz na minimalizowaniu waloryzacji i maksymalizowaniu dewaloryzacji drugiej strony. Jest tym większa, im większa jest dysproporcja w spostrzeganiu stron dialogu. Jeśli obie strony w podobnym stopniu wygrywają i/lub przegrywają, nasilenie konfrontacji jest niewielkie.

Powyższa propozycja ujęcia integracji i konfrontacji w dialogach wewnętrznych wraz z metodą na niej opartą (proponowaną dalej) pozwala nie tylko na różnicowanie między dialogami integracyjnymi i konfrontacyjnymi, a więc podtrzymuje łączność z dotychczasowymi badaniami (Borawski, 2011; Młynarczyk, 2011; Nir, 2012). Umożliwia ona także indywidualny pomiar każdego z tych dwóch procesów obecnych w wewnętrznym dialogu, dzięki czemu może okazać się przydatna w dalszej eksploracji zagadnień integrującej i konfrontującej wyobraźniowej aktywności dialogowej.

Jak dotąd, przeprowadzono niewiele badań nad tymi dwoma typami dialogów. Ujawniono jednak, że dialogi integracyjne, w odróżnieniu od konfrontacyjnych, wzmacniają sytuacyjną samoocenę i pozytywne emocje (Borawski, 2011). Stwierdzono również, że ugiętnienie różnych punktów widzenia na problem i próba ich uwzględnienia sprzyja dobrostanowi i bardziej adaptywnemu funkcjonowaniu psychicznemu (Hermans, 2003; Hermans i Hermans-Jansen, 2000; Młynarczyk, 2011). Można też przypuszczać, że zdolność do integrowania różnych perspektyw w wewnętrznym dialogu symulującym relacje społeczne ułatwia generowanie zróżnicowanych rozwiązań trudnych sytuacji (por. Staudinger i Baltes, 1996). Wewnętrzne dialogi pełnią również funkcje poznawcze, motywacyjne i modelujące (Puchalska-Wasył, 2006). Ponieważ integracyjne dialogi symulujące interakcje społeczne sprzyjają otwarciu się na perspektywę oponenta, wydaje się, że mogą one modelować pozytywne zachowania społeczne i motywować do ich podtrzymywania. Z tych właśnie względów wyzwaniem dla badaczy wewnętrznych dialogów jest poznanie uwarunkowań integracji. Z kolei znajomość uwarunkowań konfrontacji pozwoli ją minimalizować. Prezentowany artykuł ma na celu poszukiwanie takich potencjalnych wyznaczników wewnętrznej integracji i konfrontacji w obszarze języka.

Dialogi wewnętrzne w sposób oczywisty wpisane są w przestrzeń języka. Rozwijające się coraz prężniej wraz z rozwojem technologii informatycznej ilościowe podejście do analizy tekstu (pisanego i mówionego) pokazuje, że język używany przez człowieka niesie szereg informacji o jego osobowości, sytuacji społecznej, jego procesach emocjonalnych i poznawczych (Cohn, Mehl i Pennebaker, 2004). Co ważne, chodzi nie tylko o analizę tzw. słów treściowych (*content words*), czyli rzeczowników, czasowników, przymiotników i przysłówków, które zasadniczo przekazują treść wypowiedzi. Chodzi również, a może przede wszystkim, o analizę tzw. słów funkcyjnych (*function words*), którymi są m.in. zaimki, przyimki i spójniki. Analiza słów treściowych odzwierciedla to, co ludzie mówią, natomiast słowa funkcyjne wskazują na to,

jak ludzie się komunikują w warunkach określonych badaniem (Tausczik i Pennebaker, 2010). Na przykład, używanie zaimków w pierwszej osobie liczby pojedynczej (ja, mnie, moje) w języku angielskim okazuje się trafnym markerem niższego statusu społecznego, natomiast w pierwszej osobie liczby mnogiej (my, nas, nasze) – wyższego statusu (Kacewicz, Pennebaker, Davis, Jeon i Graesser, 2014). Częstsze używanie pierwszej osoby liczby mnogiej może też sugerować większą spójność grupy (Cohn i in., 2004) i zapowiadać lepsze efekty jej pracy (Sexton i Helmreich, 2000), jednak nie wskazuje na wyższą jakość bliskiej relacji (Slatcher, Vazire i Pennebaker, 2008). Czasem też może występować tzw. królewskie „my” (my zrobimy), które *de facto* oznacza „wy” (wy zrobicie to, co wam powiem jako wasz przełożony) (Tausczik i Pennebaker, 2010). Z kolei predyktorem niskiej jakości relacji jest używanie w odniesieniu do rozmówcy zaimków w drugiej osobie (ty, wy) (Simmons, Chambliss i Gordon, 2008). Badania pokazują również, że zaimki w pierwszej osobie liczby pojedynczej pojawiają się istotnie częściej w wypowiedziach osób z objawami depresji niż u osób zdrowych, co interpretowane jest jako wskaźnik większej koncentracji na sobie w okresie depresji (Rude, Gortner i Pennebaker, 2004). Wreszcie stwierdzono, że osoby dystansujące się od sytuacji trudnej (atak 11 września 2001 roku) używały istotnie rzadziej zaimków w pierwszej osobie liczby pojedynczej oraz unikały czasu terażniejszego, natomiast stosowały więcej długich słów i rodzajników, czyli ich wypowiedzi były bardziej bezosobowe i oficjalne (Cohn i in., 2004).

Niemożliwe jest oczywiście, aby w tym miejscu przedstawić wszystkie ważne badania, których wyniki odnoszą się do użycia zaimków, a tym bardziej badania (nawet tylko najważniejsze) nad użyciem pozostałych słów funkcyjnych i treściowych. Zarazem trzeba się liczyć z tym, że niektóre odkryte w ramach języka angielskiego zależności nie potwierdzą się w badaniach polskich z powodu różnic tych dwu języków (Szymczyk, Żakowicz i Stemplewska-Żakowicz, 2012). Nie powinno to jednak zniechęcać, lecz motywować do prowadzenia na gruncie polskim ilościowych analiz językowych różnych interesujących zjawisk psychologicznych. Wewnętrzny dialog jako fenomen angażujący język jest szczególnie predysponowany do tego, by poddać go takim analizom. Na wstępnym etapie badawczych poszukiwań szczególnie ważne wydają się dwa pytania:

1. Czy i ewentualnie czym różnią się wewnętrzne dialogi integracyjne od konfrontacyjnych w aspekcie językowym?
2. Czy istnieją słowa, które można potraktować jako predyktory integracji i/lub konfrontacji w wewnętrznych dialogach?

Udzielenie odpowiedzi na te pytania stanowi cel prezentowanych dalej badań. Gdyby bowiem okazało się, że język dialogu konfrontacyjnego jest inny niż język dialogu integracyjnego oraz że możliwe jest ustalenie pewnych językowych markerów integracji i konfrontacji w dialogach wewnętrznych, wtedy można by sądzić, że modyfikując język, można również wpływać na typ prowadzonego dialogu wewnętrznego. Eksploracyjny charakter prezentowanych dalej badań zwalnia z obowiązku stawiania hipotez.

METODA

Osoby badane

W badaniu uczestniczyło 99 osób w wieku 19-27 lat ($M = 22,58$; $SD = 1,39$), 50 kobiet i 49 mężczyzn, od których zebrano 99 wyobrażonych dialogów. Liczba wypowiedzi w analizowanych dialogach wahała się od 4 do 37 ($M = 11,26$; $SD = 5,39$), u kobiet mieściła się w zakresie od 5 do 37 ($M = 12,33$; $SD = 6,60$), a u mężczyzn od 4 do 22 ($M = 10,23$; $SD = 3,68$). Dialog integracyjny, czyli taki, który miał wyższy procentowy wskaźnik integracji niż konfrontacji, poprowadziło 41 osób ($M_{\text{wiek}} = 22,76$; $SD = 1,39$), w tym 23 mężczyzn. Dialog konfrontacyjny, czyli taki, który miał wyższy procentowy wskaźnik konfrontacji niż integracji, poprowadziło 51 osób ($M_{\text{wiek}} = 22,45$; $SD = 1,55$), w tym 24 mężczyzn. Liczba wypowiedzi w dialogach integracyjnych wahała się od 4 do 34 ($M = 11,76$; $SD = 5,19$), a w konfrontacyjnych od 5 do 37 ($M = 10,86$; $SD = 5,56$). Siedem dialogów odrzucono z analiz, ponieważ ich wskaźniki integracji i konfrontacji pozostawały we względnej równowadze (różnica mniejsza niż 10%) i istniała wątpliwość, czy dobrze reprezentują któryś z typów. Badanymi byli studenci 15 polskich uczelni, z różnych kierunków (np. fizjoterapia, biotechnologia, farmacja, pedagogika, prawo, informatyka, administracja); 38 osób odbywało studia licencjackie, a 54 – studia magisterskie.

Przebieg badania

Badanie trwało 20-30 minut. Każdy z uczestników został na wstępie poinformowany o tym, że badanie jest anonimowe i dobrowolne oraz że dotyczy ono charakterystyk dialogów, jakie ludzie potrafią prowadzić w wyobraźni. Potem badani mieli pomyśleć o problemowej, ważnej dla siebie sprawie, a następnie o osobie, która przyczyniła się do powstania tego problemu. Wreszcie byli proszeni o wyobrażenie sobie i zapisywanie na bieżąco dialogu z tą osobą na wspomniany temat, przy czym mieli dwie opcje. Dialog mógł być poprowadzony tak, aby rozmówcy brali pod uwagę argumenty drugiej strony i wspólnie mogli stworzyć nowe rozwiązanie, które uwzględni potrzeby obojga (integracyjny), albo też badany miał nie dopuścić do porozumienia stron w dialogu i uczynić jednego rozmówcę wygranym, a drugiego – przegranym (konfrontacyjny). Po zakończeniu dialogu uczestnicy wypełniali kwestionariusz Integracja-Konfrontacja (IKON), który pozwalał ocenić, jaki typ dialogu (integracyjny czy konfrontacyjny) poprowadziła osoba badana.

Metody

Kwestionariusz Integracja-Konfrontacja (IKON) to 13-itemowa metoda własnej konstrukcji (Puchalska-Wasył, 2016) do oceny nasilenia integracyjnych i konfrontacyjnych charakterystyk dialogu, wypełniana z myślą o konkretnym wyobrażonym dialogu. Bazuje na autorskiej propozycji ujęcia integracji i konfrontacji w dialogach wewnętrznych, przedstawionej w pierwszej części artykułu. Założenie, że integracja i konfrontacja są niezależnymi wy-

miarami opisu dialogu wewnętrznego, pozwala równolegle oceniać ich nasilenie w każdym dialogu. Integracja dotyczy stopnia osiągniętego porozumienia między ścierającymi się w dialogu punktami widzenia, natomiast konfrontacja wiąże się z nasileniem wygranej i przegranej u każdej ze stron dialogu.

Na integrację składają się procesy poszerzania oraz dostosowywania dialogujących punktów widzenia, natomiast na konfrontację – procesy ich waloryzacji i dewaloryzacji. Każdy z tych procesów potencjalnie zachodzi u każdej ze stron dialogu. Stąd osiem pierwszych itemów w IKON (zob. Aneks), ocenianych na skali 0-6, dotyczy odpowiednio: (1) poszerzania pierwszej perspektywy (POSZ1); (2) poszerzania drugiej perspektywy (POSZ2); (3) dostosowywania pierwszej perspektywy (DOS1); (4) dostosowywania drugiej perspektywy (DOS2); (5) waloryzacji pierwszej perspektywy (W1); (6) waloryzacji drugiej perspektywy (W2); (7) dewaloryzacji pierwszej perspektywy (DW1); (8) dewaloryzacji drugiej perspektywy (DW2). W podstawowej wersji IKON, stosowanej w prezentowanym badaniu, pierwsza perspektywa koresponduje z punktem widzenia samego badanego (autora dialogu), druga – z jego wewnętrznym rozmówcą.

Kolejne pięć itemów dotyczy stopnia (0-6): wczucia się badanego we własny punkt widzenia oraz punkt widzenia rozmówcy, podobieństwa badanego do rozmówcy, prawdopodobieństwa oraz życzeniowości dialogu. Itemy te mają charakter uzupełniający i nie były brane pod uwagę w przedstawianych dalej analizach.

Im wyższe nasilenie procesów poszerzania i dostosowywania u każdej ze stron dialogu, tym wyższe nasilenie integracji, która wynika z modyfikowania zajmowanego stanowiska pod wpływem racji partnera, a owocuje możliwością wypracowania nowych twórczych rozwiązań. Nasilenie integracji, która mieści się w zakresie 0-24, obliczane jest według wzoru:

$$\text{INT} = \text{POSZ1} + \text{POSZ2} + \text{DOS1} + \text{DOS2}$$

Konfrontacja, która odnosi się do określenia w dialogu zwycięzcy i przegranego, polega na polaryzacji partnerów. Przejawia się w maksymalizowaniu waloryzacji i minimalizowaniu dewaloryzacji jednej strony oraz na minimalizowaniu waloryzacji i maksymalizowaniu dewaloryzacji drugiej. Wskaźnik konfrontacji wzrasta, gdy rośnie dysproporcja w spostrzeganiu stron dialogu jako zwycięzców i przegranych. Jeśli obie strony w podobnym stopniu wygrywają i/lub przegrywają, nasilenie konfrontacji jest niewielkie. W IKON nasilenie konfrontacji mieści się w zakresie 0-12 i obliczane jest według wzoru:

$$\text{KONF} = |(W1 + DW2) - (W2 + DW1)|$$

Aby ustalić, czy dialog jest w większym stopniu integracyjny czy konfrontacyjny, porównywane są jego procentowe wskaźniki integracji i konfrontacji.

Rzetelność IKON, ustalona jako α Cronbacha ($N = 99$), wyniosła 0,75 dla INT oraz 0,78 dla KONF.

W dwóch innych przeprowadzonych przez autorkę badaniach, w których osoby prowadziły dialog na temat sprawy osobiście ważnej, a następnie wypełniały IKON, korelacja między wskaźnikami integracji i konfrontacji była nieistotna i bliska zeru ($N = 93$, $r = -0,048$, $p = 0,648$; $N = 119$, $r = -0,024$, $p = 0,798$). Przemawia to za postulowaną teoretycznie niezależnością wymiarów integracji i konfrontacji.

Linguistic Inquiry and Word Count (LIWC) to program komputerowy służący do analizy tekstu metodą zliczeń, stworzony w Stanach Zjednoczonych przez Jamesa Pennebaker'a i współpracowników (Pennebaker, Booth i Francis, 2007). Autorami przygotowywanej polskiej adaptacji programu LIWC są Katarzyna Stemplewska-Żakowicz, Bartosz Szymczyk i Wojciech Żakowicz. Podczas analizy za pomocą programu LIWC kolejne słowa tekstu są zestawiane z zawartością specjalnie przygotowanego słownika. Dane słowo może być przypisane do wielu kategorii słownika (np. „płakał” to: (1) czasownik; (2) czas przeszły; (3) afekt; (4) negatywne emocje oraz (5) smutek). Jeśli w analizowanym tekście zostanie znalezione słowo obecne w słowniku, rozpoczyna się automatyczne zliczanie użycia w tekście określonych kategorii, do których dane słowo zostało przypisane (Pennebaker i in., 2007; Szymczyk i in., 2012).

Słowa zawarte w oryginalnym angielskim słowniku LIWC 2007 są zgrupowane w 76 kategorii. Dwadzieścia dwie kategorie stworzone są z uwagi na kryteria gramatyczne (np. zaimki, czasowniki w czasie teraźniejszym) oraz funkcjonalne (np. zaprzeczenia). Trzydzieści dwie kategorie psychologiczne tworzą sześć grup: (1) procesy społeczne (z przykładowymi kategoriami – rodzina, przyjaciele, komunikacja); (2) afekt (pozytywny i negatywny); (3) procesy poznawcze (wgląd i przyczynowość); (4) percepcja (widzenie, słyszenie, czucie); (5) procesy biologiczne (stany i funkcje ciała, seksualność); (6) przestrzeń i czas. Siedem kolejnych kategorii odnosi się do takich dziedzin, jak praca, dom czy pieniądze. Pozostałe kategorie dotyczą interpunkcji w wypowiedziach pisemnych (np. przecinek, wykrzyknik) lub komunikacyjnych właściwości wypowiedzi (np. słowa wypełniacze). Dodatkowo LIWC podaje statystyki opisujące analizowany tekst, takie jak liczba słów czy stosunek słów wychwyconych przez słownik do wszystkich słów w tekście (Szymczyk i in., 2012). Angielski słownik LIWC 2007 liczy 4500 form wyrazowych, a polski – obecnie prawie 5200.

WYNIKI

Pytanie pierwsze dotyczyło różnic między wewnętrznymi dialogami integracyjnymi i konfrontacyjnymi w aspekcie językowym. Przed przystąpieniem do właściwych analiz dla każdego dialogu wyliczono na podstawie IKON wskaźniki integracji (INT) i konfrontacji (KONF). Następnie wyrażono je jako wskaźniki procentowe i porównano, aby dokonać klasyfikacji dialogów. Przyjęto, że dialog integracyjny powinien mieć wyższy (co najmniej o 10%) procentowy wskaźnik integracji niż konfrontacji, zaś dialog konfrontacyjny – odwrotnie. W dalszej kolejności dwa typy dialogów porównano testem t Studenta

w zakresie wszystkich kategorii wyodrębnionych przez LIWC. Dla uzyskania pełniejszego obrazu analogiczne analizy przeprowadzono również z podziałem na płeć. Wyniki analiz przedstawiono w Tabeli 1.

Tabela 1.
Kategorie LIWC różnicujące dialogi integracyjne i konfrontacyjne – średnie odsetki słów i odchylenia standardowe

Badani	Kategoria LIWC (skrót angielski)	Dialogi				Różnice			
		Integracyjne		Konfrontacyjne		<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i> <	<i>d</i>
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>				
Wszyscy	Wyrazy min. 6-literowe (<i>Sixltr</i>)	30,87	5,33	28,32	4,98	2,36	90	0,021	0,50
	1 os. l. poj. (<i>I</i>)	2,43	1,50	3,49	2,07	-2,82	89,12	0,006	-0,58
	1 os. l. poj. i l. mn. (<i>Self</i>)	3,11	1,33	3,91	2,13	-2,21	85,24	0,030	-0,44
	Negacja (<i>Negate</i>)	3,86	2,22	5,31	2,47	-2,92	90	0,004	-0,62
	Pewność (<i>Certain</i>)	1,52	1,20	1,00	1,04	2,23	90	0,028	0,47
	Teraźniejszość (<i>Present</i>)	7,22	2,74	9,78	3,49	-3,84	90	0,001	-0,81
	Słyszenie (<i>Hear</i>)	0,78	0,91	1,35	1,40	-2,34	86,55	0,021	-0,48
	Procesy społeczne (<i>Social</i>)	7,90	4,17	10,21	4,12	-2,67	90	0,009	-0,56
	Komunikacja (<i>Comm</i>)	1,98	1,63	2,86	2,39	-2,00	90	0,049	-0,43
	Góra (<i>Up</i>)	2,78	2,48	1,90	1,56	2,073	90	0,041	0,44
	Praca (<i>Job</i>)	1,17	1,58	0,37	0,88	2,91	59,30	0,005	0,65
	Przecinek (<i>Comma</i>)	9,62	3,10	10,99	3,36	-2,02	90	0,047	-0,43
	Wykrzyknik (<i>Exclam</i>)	0,85	1,43	2,22	3,40	-2,62	70,08	0,011	-0,51
Kobiety	Wyrazy min. 6-literowe (<i>Sixltr</i>)	32,38	5,12	27,85	5,10	2,91	43	0,006	0,90
	1 os. l. poj. (<i>I</i>)	2,32	1,63	3,75	2,27	-2,45	42,68	0,018	-0,72
	1 os. l. poj. i l. mn. (<i>Self</i>)	2,93	1,53	4,24	2,31	-2,11	43	0,040	-0,66
	Negacja (<i>Negate</i>)	4,18	1,96	6,04	2,56	-2,61	43	0,013	-0,81
	Próbowanie (<i>Tentat</i>)	3,75	1,23	2,62	1,87	2,27	43	0,028	0,70
	Teraźniejszość (<i>Present</i>)	6,67	2,49	10,29	3,06	-4,17	43	0,001	-1,30
	Czas (<i>Time</i>)	7,49	4,29	5,05	2,98	2,25	43	0,029	0,70
	Czucie (<i>Feel</i>)	0,43	0,44	0,11	0,41	2,46	43	0,018	0,78
	Góra (<i>Up</i>)	2,88	1,91	1,72	1,71	2,12	43	0,040	0,66
	Praca (<i>Job</i>)	1,14	1,44	0,27	0,73	2,37	22,97	0,026	0,83
Mężczyźni	Liczba słów (<i>WC</i>)	139,35	54,62	103,58	53,77	2,26	45	0,029	0,67
	Przyimki (<i>Preps</i>)	18,27	3,56	15,90	3,61	2,27	45	0,028	0,68
	Powstrzymywanie (<i>Inhib</i>)	0,40	0,58	0,09	0,33	2,23	34,21	0,032	0,68
	Procesy społeczne (<i>Social</i>)	7,59	3,56	10,12	3,66	-2,41	45	0,020	-0,72

Uwaga. Kategoria „liczba słów” (*WC*) uwzględnia wartości bezwzględne.

Wyniki pokazują, że w dialogach konfrontacyjnych częściej używany jest zaimek w pierwszej osobie liczby pojedynczej oraz pojedynczej i mnogiej łącznie, więcej jest negacji i wykrzyknień, a używane słowa są krótsze, czyli prostsze i mniej wyszukane. Podejmowany jest tu wątek procesów społecznych, z naciskiem na komunikację, i częściej używane są słowa z kategorii „słyszanie”, które w powiązaniu z wcześniej wymienionymi kategoriami mogą przejawiać się w dialogu jako zwroty typu: posłuchaj mnie! (kategorie: słuchanie, zaimek pierwszej osoby liczby pojedynczej, wykrzyknienie), nie słuchasz mnie! (ww. kategorie oraz negacja). Dodatkowo dialogi konfrontacyjne w porównaniu z integracyjnymi są mocniej osadzone w teraźniejszości (istotnie więcej czasowników w czasie teraźniejszym), co przy częstszym używaniu zaimka „ja” w różnych jego formach i przy mniejszej liczbie długich słów może sugerować mniejszy dystans do dyskutowanego problemu. Dialogi integracyjne natomiast oprócz większego dystansu charakteryzuje przemawianie z większą pewnością (słowa typu: dokładnie, zawsze, gwarantuję). Ponadto częstsze używanie w dialogu integracyjnym słów z kategorii „górze” (np. ponad, powyżej, wysokie) można kojarzyć z próbą wznoszenia się rozmówców ponad trudnościami i podziałami. Od strony treściowej w tych dialogach istotnie częściej pojawia się temat pracy.

Porównanie dialogów integracyjnych i konfrontacyjnych z uwzględnieniem zmiennej płci wskazuje, że u kobiet można zaobserwować większość różnic opisanych poprzednio w odniesieniu do całej grupy. Nie występują tu jednak różnice w kategorii „pewność” i „słyszanie”, pojawiają się zaś w kategoriach „czucie” i „próbowanie”. Okazuje się, że kobiety w dialogach integracyjnych istotnie częściej odwołują się do odczuć i doświadczeń wewnętrznych oraz widzą obszary do podejmowania prób i wysiłków.

U mężczyzn istnieje niewiele różnic między dwoma omawianymi typami dialogów. Ich dialogi integracyjne w porównaniu z konfrontacyjnymi są istotnie dłuższe i z większą liczbą przyimków, co sugeruje większą dbałość o formę wypowiedzi, która ma zmierzać do integracji poglądów dyskutujących stron. Z kolei dialogi konfrontacyjne mężczyzn, w odróżnieniu od ich dialogów integracyjnych, wydają się prowadzone w sposób bardziej bezkompromisowy i stanowczy, z niezachwianym przekonaniem o swej słuszności, o czym świadczyłby fakt istotnie rzadszego pojawiania się tu słów z kategorii „powstrzymanie” (np. wahać się, wstrzymać). Ponadto dialogi te charakteryzuje częstsze odnoszenie się do procesów społecznych, obserwowane również w porównaniach całej badanej grupy.

Aby odpowiedzieć na pytanie drugie – o ewentualne predyktory integracji i konfrontacji w wewnętrznych dialogach, przeprowadzono dwa razy regresję wielokrotną metodą wprowadzania, która jest zalecana, gdy badania stanowią eksplorację relacji między zmiennymi (Tabachnik i Fidell, 2007, s. 143). Wzięto pod uwagę zarówno dialogi integracyjne, jak i konfrontacyjne ($N = 92$). Zmienną zależną był odpowiednio wskaźnik integracji lub konfrontacji. Za każdym razem wprowadzano sześć zmiennych niezależnych jako te, które mogą wyjaśniać nasilenie integracji i/lub konfrontacji. Jak piszą Cohn i współpracownicy (2004), jedną z podstawowych frustracji doświadczanych

w związku z analizą językową jest to, że istnieje niemal nieskończona liczba wymiarów, które mogą być wyłonione z tekstu. Równocześnie przy liczbie 92 osób badanych należało ograniczyć się do maksymalnie sześciu kategorii LIWC jako potencjalnie wyjaśniających zmienną zależną. W oparciu o wyniki poprzednich analiz (Tabela 1), jak również badania innych autorów wybrano następujące kategorie: (1) zaimki pierwszej osoby liczby pojedynczej (np. ja, mnie, moje), (2) wyrazy co najmniej 6-literowe, (3) terażniejszość, (4) negacja, (5) powstrzymywanie, (6) pewność. Przypuszczano, że konfrontacja może być wyjaśniana przez używanie zaimków w pierwszej osobie liczby pojedynczej, ponieważ ich obecność sugeruje nierównowagę pozycji rozmówców (por. Kacewicz i in., 2014). Sądono także, że do konfrontacji może skłaniać mniejszy dystans psychologiczny w odniesieniu do diskutowanego problemu, który miałby przejawiać się częstszym używaniem czasu terażniejszego, częstszym stosowaniem zaimków w pierwszej osobie liczby pojedynczej oraz mniejszą liczbą długich słów (por. Cohn i in., 2004). Dodatkowo wydawało się, że skłonność do odraczania działań i wypowiedzi dyktowanych pierwszym impulsem (powstrzymywanie) może przeciwdziałać konfrontacji, a negacja – nasilać ją. Pewność natomiast widziano jako potencjalny predyktor integracji. Wyniki analizy regresji dla integracji przedstawiono w Tabeli 2, zaś dla konfrontacji – w Tabeli 3.

Tabela 2.
Wyniki regresji wielokrotnej dla integracji w dialogach wewnętrznych

INTEGRACJA					
$R = 0,47; R^2 = 0,22; \text{Skorygowane } R^2 = 0,20; F(3, 88) = 8,47; p = 0,001$					
	<i>B</i>	Błąd stand.	β	<i>t</i>	<i>p</i> <
(Stała)	15,26	1,77		8,65	0,001
Zaimki w 1 os. l. poj. (<i>I</i>)	-0,87	0,33	-0,25	-2,67	0,009
Negacja (<i>Negate</i>)	-0,90	0,25	-0,34	-3,16	0,002
Pewność (<i>Certain</i>)	1,30	0,55	0,22	2,38	0,020

Uwaga. W nawiasie podany jest angielski skrót nazwy kategorii.

Tabela 3.
Wyniki regresji wielokrotnej dla konfrontacji w dialogach wewnętrznych

KONFRONTACJA					
$R = 0,37; R^2 = 0,14; \text{Skorygowane } R^2 = 0,12; F(2, 89) = 7,00; p = 0,001$					
	<i>B</i>	Błąd stand.	β	<i>t</i>	<i>p</i> <
(Stała)	3,51	1,15		3,06	0,003
Powstrzymywanie (<i>Inhib</i>)	-1,70	0,64	-0,26	-2,68	0,009
Terażniejszość (<i>Present</i>)	0,32	0,12	0,26	2,67	0,009

Uwaga. W nawiasie podany jest angielski skrót nazwy kategorii.

Okazuje się, że nasilenie integracji w dialogach wewnętrznych jest wyjaśniane przez trzy zmienne: zaimki w pierwszej osobie liczby pojedynczej, negację i pewność. Dwie pierwsze zmienne związane są z integracją negatywnie, co oznacza, że im częstsze używanie zaimków w pierwszej osobie liczby pojedynczej ($\beta = -0,25$; $p < 0,009$) oraz im częstsze stosowanie zaprzeczeń ($\beta = -0,34$; $p < 0,002$), tym niższa spodziewana integracja. Pewność jest związana z integracją pozytywnie, czyli im wyższy w dialogu odsetek słów wyrażających pewność, tym wyższa powinna być integracja ($\beta = 0,22$; $p < 0,020$). Te trzy zmienne wyjaśniają 20% wariancji integracji.

Nasilenie konfrontacji w wewnętrznych dialogach wiąże się z dwiema zmiennymi – powstrzymywaniem i terażniejszością. Powstrzymywanie jest związane z konfrontacją negatywnie ($\beta = -0,26$; $p < 0,009$), a terażniejszość – pozytywnie ($\beta = 0,26$; $p < 0,009$). Można więc sądzić, że im więcej znajdziemy w dialogu słów wskazujących na gotowość odraczania działań (np. wahanie, powstrzymać), tym słabsza będzie konfrontacja. Natomiast wzrost liczby czasowników w czasie terażniejszym zapowiada wzrost nasilenia konfrontacji. Te dwie zmienne wyjaśniają 12% wariancji konfrontacji.

DYSKUSJA

Głównym celem przedstawionych badań było sprawdzenie, czy wewnętrzne dialogi integracyjne różnią się od konfrontacyjnych w aspekcie językowym oraz czy istnieją słowa, na podstawie których można wnioskować o nasileniu integracji bądź konfrontacji. Wyniki pokazały, że omawiane dwa typy dialogów istotnie różnią się w kilkunastu kategoriach językowych wyodrębnionych w programie LIWC. Trzy z nich okazały się predyktorami integracji, a dwie kolejne – konfrontacji. Częstsze stosowanie negacji oraz zaimków w pierwszej osobie liczby pojedynczej sprzyja obniżeniu integracji, natomiast wzrasta ona, gdy rośnie odsetek słów wyrażających pewność. Z kolei konfrontacja nasila się wraz z użyciem czasowników w czasie terażniejszym, a słabnie wraz z użyciem słów odnoszących się do odraczania działań, czyli zaliczanych do kategorii „powstrzymywanie”.

Zmienne wyjaśniające integrację były już wcześniej przedmiotem zainteresowania badaczy. W literaturze podkreśla się, że negacja stanowi ważny element codziennej komunikacji, przejawiający się głównie w aspekcie wolicjonalnym i logiczno-korekcyjnym. Wolicjonalny charakter negacji jest ujawniany, gdy wyrazamy własną postawę niechęci, niezgody, odmowy, oporu lub protestu oraz kiedy próbujemy kontrolować czyjeś zachowanie (Antas, 1991; Maciuszek, 2012). Funkcja logiczno-korekcyjna polega natomiast na stwierdzeniu fałszywości czyjejs wypowiedzi lub korygowaniu możliwego błędnego oczekiwania (Wason, 1965). W kontekście dialogu negacja wyraża więc generalnie sprzeciw wobec propozycji rozmówcy. Z kolei używanie zaimków w pierwszej osobie liczby pojedynczej wskazuje na: większą koncentrację na sobie, połączoną jednak z poczuciem gorszego położenia (Rude i in., 2004), większy samokrytycyzm oraz doświadczenie niepewności (Davis i Brock,

1975), a także niższą pozycję w hierarchii społecznej (Kacewicz i in., 2014). Pojawienie się więc takich zaimków w dialogu sugeruje niepewność co najmniej jednego z rozmówców, a w konsekwencji nierównowagę sił między dialogującymi. Jeśli przyjąć, że integracja zakłada obustronną modyfikację stanowisk jako efekt wzajemnej gotowości do uwzględnienia potrzeb partnera, nie powinno dziwić, że negacja i używanie zaimków typu „ja”, „mnie”, „moje” stanowią zapowiedź osłabienia procesu integracyjnego.

W odróżnieniu od negacji i pierwszoosobowych zaimków liczby pojedynczej pewność wypowiedzi w dialogu sprzyja integracji. Może się to wiązać z faktem, że osoby przejawiające pewność wzbudzają większe zaufanie, a ich przekaz ma większą siłę przekonywania (Corley i Wedeking, 2014). Tym samym warunki integracji, jakimi są otwarcie się na perspektywę partnera i uwzględnianie jego potrzeb, stają się łatwiejsze do osiągnięcia. Uzyskany wynik zdaje się również wpisywać w myślenie Hermansa i Hermans-Konopki (2010) o niepewności, która – jako czynnik motywujący do dialogu wewnętrznego – może być przez ten dialog redukowana. Możliwe, że pełna integracja, oferując porozumienie satysfakcjonujące obie strony, wyjściową niepewność zastępuje pewnością co do wartości ustalonego rozwiązania.

Konfrontacja polega na polaryzacji stron dialogu, ma więc w swej definicji wpisana pewną skrajność, ekstremalność i bezkompromisowość. Tym prawdopodobnie można tłumaczyć jej negatywny związek z kategorią „powstrzymywanie”. Tendencja, aby unikać przedwczesnych sądów i niewystarczająco przemyślanych działań, oraz towarzyszące temu wahanie mogą osłabiać konfrontację. Nasila ją natomiast ograniczona do terażniejszości perspektywa temporalna, w jakiej rozpatrywany jest problem. Czas jest jednym z wymiarów dystansu psychologicznego (Trope i Liberman, 2010), który nabywany jest w odniesieniu do „ja tu i teraz”. Przyszłość i przeszłość jako oddalone od „teraz” oznaczają zwiększony dystans, a zanurzenie się w terażniejszości – niewielki dystans lub jego brak. Konfrontacji sprzyja więc brak dystansu w stosunku do diskutowanego problemu, brak odwoływania się do jego przyczyn usytuowanych w przeszłości oraz do jego konsekwencji, które mogą zaistnieć w przyszłości.

Warto zauważyć, że poprzedni marker konfrontacji – „powstrzymywanie”, jako skłonność do odraczania działań i wypowiedzi dyktowanych pierwszym impulsem, również może być rozumiany jako forma dystansowania się od „tu i teraz”. Co więcej, zmienna wpływająca na wzrost integracji, czyli obniżone używanie zaimka w pierwszej osobie liczby pojedynczej, jest także traktowane przez badaczy jako przejaw dystansowania się od „ja tu i teraz” (Cohn i in., 2004). Możliwe więc, że rola dystansu psychologicznego w wyjaśnianiu procesów integracji i konfrontacji w wewnętrznym dialogu jest większa niż można było początkowo oczekiwać. Zachęca to do dalszych eksploracji w tym obszarze.

Oprócz udzielenia odpowiedzi na postawione pytania, prezentowane badania spełniły jeszcze inny cel. Można traktować je jako formę sprawdzenia trafności zewnętrznej metody IKON. Fakt, że dialogi integracyjne i konfrontacyjne – wyodrębnione na podstawie IKON – okazały się istotnie różne w zakresie używanego w nich języka, oraz to, że różnice te dały się interpretować

nie tylko zdroworozsądkowo, lecz także w kontekście dotychczasowych badań, pośrednio dowodzi trafności metody.

Trzeba również dodać, że przeprowadzone badania nie są wolne od ograniczeń. Pierwsze wynika z faktu, że badanymi byli studenci, czyli grupa niereprezentatywna dla polskiej populacji. Nie jest to jednak tylko problem wieku i etapu edukacji. Na wyniki mógł mieć również wpływ charakter podejmowanych przez nich studiów i związany z tym trening myślenia, a więc np. studia prawnicze mogły bardziej predysponować do dialogów konfrontacyjnych, a pedagogiczne – do integracyjnych, zwłaszcza gdy wziąć pod uwagę instrukcję dla badanych, która sugerowała wstępny wybór typu dialogu. Możliwe, że dialog, prowadzony bez uprzedniej decyzji co do jego zakończenia, byłby mniej jednoznaczny w swych charakterystykach integracyjnych i konfrontacyjnych, ale bardziej zbliżony do naturalnego dialogu wewnętrznego, który często zaskakuje swego autora. Nie bez znaczenia mógł być też wymóg spisywania dialogu i związanego z tym dobierania słów, które potem analizowano. Kolejna słabość wiąże się ze specyfiką LIWC. Choć sprowadzenie wielkiego bogactwa zmiennych jakościowych do kilkudziesięciu zmiennych ilościowych wydaje się pod wieloma względami korzystne, analiza LIWC pozostawia nas na poziomie ogólnych, dość abstrakcyjnych kategorii. Ten niedosyt zachęca do bardziej pogłębionych analiz jakościowych, które doprowadziłyby np. do wyłonienia listy słów występujących w sposób powtarzalny w jednym, ale nie w drugim typie dialogu. Za ograniczenie badań można również uznać arbitralnie ustalone różnicowe kryterium (10%), kwalifikujące dialog jako integracyjny lub konfrontacyjny. Ustalono je na takim poziomie, aby przewaga jednego z procesów była już obserwowalna, a zarazem, aby nie odrzucać zbyt wielu dialogów z analiz. Równocześnie można sądzić, że przy bardziej ostrym kryterium uzyskane wyniki mogłyby być nieco inne (bardziej wyraziste). To z kolei skłania do poszukiwań innego modelu analizy danych. W tym kontekście uzyskane wyniki jawią się jako wstępne, ale inspirujące do dalszych badań.

LITERATURA CYTOWANA

- Antas, J. (1991). *O mechanizmach negocjowania*. Kraków: Universitas.
- Assagioli, R. (2000). *Psychosynthesis: A collection of basic writings*. Amherst, MA: Synthesis Center.
- Borawski, D. (2011). Wpływ aktywizowania myślenia dialogowego na sytuacyjną samoocenę i emocje. [W:] P. Oleś, M. Puchalska-Wasył i E. Brygoła (red.), *Dialog z samym sobą* (s. 201-223). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Cohn, M. A., Mehl, M. R. i Pennebaker, J. W. (2004). Linguistic markers of psychological change surrounding September 11, 2001. *Psychological Science*, 15(10), 687-693.
- Corley, P. C. i Wedeking, J. (2014). The (dis)advantage of certainty: The importance of certainty in language. *Law & Society Review*, 48(1), 35-62. doi: 10.1111/lasr.12058

- Davis, D. i Brock, T. C. (1975). Use of first person pronouns as a function of increased objective self-awareness and performance feedback. *Journal of Experimental Social Psychology*, 11(4), 381-388. doi: 10.1016/0022-1031(75)90017-7
- Depape, A.-M. R., Hakim-Larson, J., Voelker, S., Page, S. i Jackson, D. L. (2006). Self-talk and emotional intelligence in university students. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 38(3), 250-260. doi: 10.1037/cjbs2006012
- Hermans, H. J. M. (2003). The construction and reconstruction of a dialogical self. *Journal of Constructivist Psychology*, 16, 89-130.
- Hermans, H. J. M. i Hermans-Jansen, E. (2000). *Autonarracje. Tworzenie znaczeń w psychoterapii*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- Hermans, H. J. M. i Hermans-Konopka, A. (2010). *Dialogical self theory: Positioning and counter-positioning in a globalizing society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Higgins, E. T. (1987). Self-discrepancy: A theory relating self and affect. *Psychological Review*, 94(3), 319-340. doi: 10.1037/0033-295x.94.3.319
- Kacewicz, E., Pennebaker, J. W., Davis, M., Jeon, M. i Graesser, A. C. (2014). Pronoun use reflects standings in social hierarchies. *Journal of Language and Social Psychology*, 33(2), 125-143. doi: 10.1177/0261927x13502654
- Maciuszek, J. (2012). *Automatyzmy i bezrefleksyjność w kontekście wpływu społecznego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Markus, H. i Nurius, P. (1986). Possible selves. *American Psychologist*, 41(9), 954-969.
- Młynarczyk, M. (2011). Dialogi rozbieżnych Ja. [W:] P. Oleś, M. Puchalska-Wasył i E. Brygola (red.), *Dialog z samym sobą* (s. 224-251). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Nir, D. (2012). Voicing inner conflict: From a dialogical to a negotiatonal self. [W:] H. J. M. Hermans i T. Gieser (red.), *Handbook of Dialogical Self Theory* (s. 284-300). Cambridge: Cambridge University Press.
- Oleś, P. (2009). Czy głosy umysłu da się mierzyć? Skala Wewnętrznej Aktywności Dialogowej (SWAD). *Przegląd Psychologiczny*, 52(1), 37-50.
- Pennebaker, J. W., Booth, R. J. i Francis, M. E. (2007). *Linguistic Inquiry and Word Count: LIWC2007 – Opertaror's manual*. Austin, TX: LIWC.net.
- Puchalska-Wasył, M. (2006). *Nasze wewnętrzne dialogi. O dialogowości jako sposobie funkcjonowania człowieka*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Puchalska-Wasył, M. (2016). Coalition and opposition in myself? On integrative and confrontational internal dialogs, their functions, and the types of inner interlocutors. *Journal of Constructivist Psychology*, 29(2), 197-218. doi: 10.1080/10720537.2015.1084601
- Rude, S., Gortner, E. M. i Pennebaker, J. (2004). Language use of depressed and depression-vulnerable college students. *Cognition & Emotion*, 18(8), 1121-1133.
- Sexton, J. B. i Helmreich, R. L. (2000). Analyzing cockpit communications: The links between language, performance, error, and workload. *Human Performance in Extreme Environments*, 5(1), 63-68.

- Simmons, R. A., Chambless, D. L. i Gordon, P. C. (2008). How do hostile and emotionally overinvolved relatives view relationships?: What relatives' pronoun use tells us. *Family Process*, 47(3), 405-419. doi: 10.1111/j.1545-5300.2008.00261.x
- Slatcher, R. B., Vazire, S. i Pennebaker, J. W. (2008). Am "I" more important than "we"? Couples' word use in instant messages. *Personal Relationships*, 15(4), 407-424.
- Staudinger, U. M. i Baltes, P. B. (1996). Interactive minds: A facilitative setting for wisdom-related performance? *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(4), 746-762.
- Szymczyk, B., Żakowicz, W. i Stemplewska-Żakowicz, K. (2012). Automatyczna analiza tekstu. Polska adaptacja programu LIWC Jamesa Pennebaker. *Przegląd Psychologiczny*, 55(2), 195-209.
- Tabachnik, B. G. i Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Tausczik, Y. R. i Pennebaker, J. W. (2010). The psychological meaning of words: LIWC and computerized text analysis methods. *Journal of Language and Social Psychology*, 29(1), 24-54. doi: 10.1177/0261927x09351676
- Trope, Y. i Liberman, N. (2010). Construal-level theory of psychological distance. *Psychological Review*, 117(2), 440-463. doi: 10.1037/a0018963
- Wason, P. C. (1965). The contexts of plausible denial. *Journal of Verbal Learning & Verbal Behavior*, 4(1), 7-11. doi: 10.1016/s0022-5371(65)80060-3
- Watkins, M. (2000). *Invisible guest: The development of imaginal dialogues*. Woodstock, CT: Spring Publications.

INTEGRACJA I KONFRONTACJA
W DIALOGU WEWNĘTRZNYM – ANALIZA JĘZYKA

Streszczenie. Przy rosnącym zainteresowaniu integracyjnymi i konfrontacyjnymi dialogami wewnętrznymi, wciąż nie ma zgodności w ich definiowaniu. W artykule proponowane jest teoretyczne podejście do integracji i konfrontacji jako niezależnych wymiarów wewnętrznego dialogu, jak również empiryczna metoda pomiaru tych procesów. Dodatkowo prezentowane są rezultaty lingwistycznych analiz dialogów integracyjnych i konfrontacyjnych. Stwierdzono, że te dwa typy dialogów różnią się w kilkunastu kategoriach językowych (wyodrębnionych w LIWC). Intensywność integracji jest wyjaśniana przez trzy zmienne: zaimki w pierwszej osobie liczby pojedynczej, negację i pewność. Nasilenie konfrontacji jest związane z dwiema kategoriami: z powstrzymaniem i terażniejszością.

Słowa kluczowe: dialogowe Ja, dialog wewnętrzny, integracja, konfrontacja, analiza języka, LIWC.

ANEKS

Instrukcja i itemy IKON do pomiaru integracji i konfrontacji w wewnętrznym dialogu
Oceń, w jakim stopniu każde z poniższych zdań opisuje przeprowadzony przez Ciebie dialog. Użyj skali 0-6, gdzie:

0 – w ogóle nie odnosi się do tego dialogu,

6 – bardzo dobrze opisuje ten dialog.

1. Pod wpływem nowych treści usłyszanych w dialogu zmieniłem/zmieniłam swoje stanowisko i uwzględniłem/uwzględniłam racje rozmówcy.
2. Pod wpływem nowych treści usłyszanych w dialogu mój rozmówca zmienił swoje stanowisko i uwzględnił moje racje.
3. Aby nie psuć relacji z moim rozmówcą, zmieniłem/zmieniłam swoje stanowisko i uwzględniłem/uwzględniłam jego racje.
4. Aby nie psuć relacji ze mną, mój rozmówca zmienił swoje stanowisko i uwzględnił moje racje.
5. Zwyciężyłem/zwyciężyłam w tej dyskusji dzięki sile swoich argumentów.
6. Mój rozmówca zwyciężył w tej dyskusji dzięki sile swoich argumentów.
7. Przegrałem/przegrałam z moim rozmówcą w tej dyskusji.
8. Mój rozmówca przegrał ze mną w tej dyskusji.